

ΤΑΞΗ Β'

Γενικές παρατηρήσεις

- Είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι μπορεί ο καθηγητής να ξεκινήσει τη διδασκαλία από την Ενότητα «Σημειώσεις - Περίληψη» για να κατανοήσουν και να ασκηθούν οι μαθητές στον λιτό και περιεκτικό λόγο. Μπορούν, όμως, να διδαχθούν παράλληλα οι ενότητες «Σημειώσεις - Περίληψη» και «Είδηση», όπως προτείνεται στην αρχή της ενότητας «Σημειώσεις - Περίληψη».
- Πρέπει να γίνει προγραμματισμός της διδασκαλίας ώστε να διδαχτεί και η ενότητα «Παρουσίαση - Κριτική» γιατί αποτελεί οργανικό μέρος της διδακτέας-εξεταστέας ύλης.
- Οι ώρες που προτείνονται για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας είναι 36. Οι υπόλοιπες θα διατεθούν για τη διόρθωση των γραπτών των μαθητών στην τάξη.

Ι. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Γενικοί Στόχοι

- Να ασκηθούν οι μαθητές στην αφαιρετική διαδικασία με την οποία κρατούμε τα ουσιώδη και παραλείπουμε τα επουσιώδη και δευτερεύοντα, ανάλογα φυσικά με τον σκοπό για τον οποίο εργαζόμαστε.
- Να κατακτήσουν ένα λόγο σαφή και νοηματικά πυκνό, οξύνοντας παράλληλα την κριτική τους ικανότητα.

2. Τα μέρη της ενότητας

- Η ενότητα χωρίζεται σε 2 μέρη: το πρώτο μέρος (I) ασχολείται με τις «Σημειώσεις» και το δεύτερο (II) με την «Περίληψη».
- Στο μέρος **I** οι μαθητές ασκούνται στην επισήμανση εκείνων των λέξεων - φράσεων, οι οποίες θα τους οδηγήσουν στο ουσιώδες που θα καταγραφεί στις σημειώσεις (συστηματικά στοιχεία παραγράφου, λέξεις-κλειδιά, πλαγιότιτλοι κτλ.). Επίσης μαθαίνουν να διακρίνουν τη λογική οργάνωση ενός κειμένου, εντοπίζοντας τις διαρθρωτικές λέξεις του και οργανώνοντας το διάγραμμά του.
- Στο μέρος **II** οι μαθητές καλούνται να προχωρήσουν στη λογική σύνδεση των σημειώσεων (ή στην ανάπτυξη του διαγράμματος), για να παρουσιάσουν τα βασικά σημεία από προφορικό ή γραπτό λόγο σε ένα συνεχές κείμενο αυτή τη φορά, σε μια περίληψη.

1η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1ο δίωρο)

Ι. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Α. Σημειώσεις από γραπτό λόγο

Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο.

- εντοπίζω τα κύρια συστατικά της παραγράφου
- παρουσιάζω παραλλαγές σημειώσεων από την ίδια παράγραφο
- χρησιμοποιώ τον πλαγιότιτλο της παραγράφου, για να κρατήσω σημειώσεις
- επισημαίνω τις διαρθρωτικές λέξεις (σ. 241-259).

Επισημάνσεις

- Αφού γίνει σύντομα λόγος για τους τρόπους καταγραφής ενός γεγονότος, μιας πράξης, ενός επιστημονικού πειράματος κτλ (μαγνητοφώνηση, φωτογράφιση, φωτοτύπηση κ.ά.), τονίζεται ιδιαίτερα ότι το μέσον (τρόπος) που χρησιμοποιούμε είναι ανάλογο με τον σκοπό για τον οποίο γίνεται η καταγραφή (σ. 240).

- Πριν γίνει η επεξεργασία του κειμένου της σ. 241 μπορεί να γίνει σύντομη αναφορά στα κύρια συστατικά της παραγράφου όπως αναφέρονται στη σ. 243 (θέμα και σημαντικές λεπτομέρειες). Ακόμη μπορεί να γίνει λόγος για τις λέξεις-κλειδιά της παραγράφου, οι οποίες αποτελούν και τα κύρια συστατικά της.

Δομή της παραγράφου

- α) θεματική περίοδος
- β) σχόλιο και λεπτομέρειες, αποδεικτικό υλικό
- γ) κατακλείδα (επίλογος)
- Στο κείμενο της σ. 240 οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν στην τάξη κατά παράγραφο, υπογραμμίζοντας τις λέξεις-κλειδιά. Στο τέλος μπορεί να γίνει μια σύγκριση αρχαίου θεάτρου με το σύγχρονο (ιδιαίτερα χαρακτηριστικά), όπως ότι το αρχαίο θέατρο ήταν κρατική υπόθεση, ενώ σήμερα η παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης είναι συνήθως υπόθεση ιδιωτική. Ακόμη να εντοπιστεί και μια άλλη διαφορά που αφορά στο χαρακτήρα των έργων. Στο αρχαίο θέατρο ο χαρακτήρας ήταν εφήμερος και ανεπανάληπτος, ενώ σήμερα τα έργα προορίζονται εξ αρχής για πολλές επαναλήψεις.
- Γίνεται, επίσης, αναφορά στις διαρθρωτικές λέξεις (σ. 248) και στο ρόλο τους στη συνοχή του κειμένου.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- Δίνεται η άσκηση της σ. 246 «Στη δεύτερη παράγραφο ... προηγουμένως» ζητώντας επιπλέον να επιλεγεί και ένας πλαγιότιτλος.
- Εναλλακτικά, μπορεί να δοθεί η ομαδική εργασία της σ. 248 «Να χωριστείτε ... συστηματικά». Στην περίπτωση αυτή οι ομάδες θα είναι περισσότερες από δύο και θα ασχοληθούν άλλες με τις συνοπτικές και άλλες με τις αναλυτικές σημειώσεις.

2η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (20 δίωρο)

- Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις.
- Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου.

B. (α, β) Σημειώσεις από προφορικό λόγο (σ. 258-259)

Επισημάνσεις

- Το κείμενο της σ. 249-251 «Τεχνική και εκπαίδευση» διαβάζεται στην τάξη. Οι μαθητές καλούνται να χωρίσουν τις νοηματικές ενότητες και στη συνέχεια συμπληρώνεται ο πίνακας της σ. 252 (παράγραφοι - πλαγιότιτλοι νοηματικών ενότητων).
- Στις σημειώσεις από προφορικό λόγο δεν μπορεί φυσικά να μιλήσει κανείς για σημειώσεις κατά παράγραφο. Τα κύρια σημεία πρέπει, αφού επισημανθούν: από την προφορική ομιλία με τη βοήθεια των μερών της, όπως τα παρουσιάζει ο ομιλητής (τον πρόλογο - το κύριο μέρος κτλ) και από την επισήμανση των διαρθρωτικών λέξεων, να καταγραφούν με σημειώσεις. Άσκηση στις σημειώσεις από προφορικό λόγο μπορεί να γίνει σε διάφορα μαθήματα κατά την παράδοση του καθηγητή, όπως ορίζεται και στην άσκ. της σ. 258 «Να κρατήσετε σημειώσεις ... τα κύρια σημεία.».
- Το κείμενο της σ. 253-255 «Κράτος και Νεοέλληνες» διαβάζεται στην τάξη και γίνεται επεξεργασία του. Εντοπίζεται το νοηματικό κέντρο κάθε παραγράφου και παράλληλα μελετάται (συμπληρώνεται) ο πίνακας της σ. 256 (το διάγραμμα του κειμένου).

A. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- Άποψη ηλικιωμένου δημοσίου υπαλλήλου με μακροχρόνια θητεία στην κρατική υπηρεσία για το κράτος.

B. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

- Απόδειξη
Αδιαφορία και εχθρότητα απέναντι στο κράτος (παραδείγματα).
- Ερμηνεία
 - 1η τάση αναρχισμού στους Έλληνες;
 - 2η λανθάνουσα εχθρότητα προς το κράτος που οφείλεται σε αίτια όπως:
 - ιστορικά
 - κακοδαιμονία της φυλής, που διαιωνίζεται
 - ψυχολογικά
 - επιβολή ξενόφερτων διοικητικών και πολιτισμικών θεσμών
 - παγκόσμια κρίση της έννοιας του Κράτους.

Γ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- Οι Έλληνες δεν ήταν «νοικοκυραίοι» στον τόπο τους.

Εργασία στο σχολείο - Παραγωγή γραπτού λόγου (μία ώρα)

Να δοθεί ένα κείμενο στους μαθητές από το βιβλίο *Θεματικοί κύκλοι Λυκείου* και να ζητηθεί να κάνουν το διάγραμμά του όπως αυτό του κειμένου «Κράτος και Νεοέλληνες».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει σε ομάδες η άσκηση της σ. 259 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... την κρίση της.». Η άσκηση μπορεί να γίνει και στην τάξη με την παρακολούθηση μαγνητοσκοπημένης ομιλίας.

3η **ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ** (3ο δίωρο)

II. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

- A. Περίληψη γραπτού λόγου, σ. 262-273.
- B. Περίληψη προφορικού λόγου, σ. 274-276.
- Γ. Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σ. 277-286.

Επισημάνσεις

- Γίνεται η σύγκριση των δύο περιλήψεων (A, B) του ίδιου κειμένου (σ. 264). Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η συνοπτική περίληψη βασίζεται στη σύνδεση των πλαγιότιπλων των παραγράφων και στα σημαντικά σημεία της καθεμιάς. Ο σκοπός για τον οποίο γράφτηκε η περίληψη (συνοπτική) καθορίζει και το πλήθος των πληροφοριών που αυτή περιλαμβάνει.
- Για τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μια περίληψη διαβάζονται οι χρήσιμες πληροφορίες (σ. 266-267) και υπογραμμίζεται η διαφορά ύφους της μιας από την άλλη. Όταν η περίληψη ενός κειμένου γίνεται από τον ίδιο τον συγγραφέα, τότε αυτός χρησιμοποιεί παθητική σύνταξη, για να αποφύγει την αναφορά στο άτομο του. Παθητική σύνταξη προτιμάται και στην περίπτωση κατά την οποία ενδιαφέρει το ίδιο το κείμενο και το περιεχόμενό του και όχι ο συγγραφέας. Το ύφος της παθητικής σύνταξης είναι απρόσωπο.
- Η σύνταξη μιας περιλήψης μπορεί να συνδεθεί γενικότερα και με άλλα μαθήματα, π.χ. με την Ιστορία, με τη Βιολογία κτλ. Στο κεφάλαιο που διδάσκεται στο αντίστοιχο μάθημα μπορεί να ζητηθεί ο πλαγιότιπλος της κάθε παραγράφου και οι αντίστοιχες λέξεις-κλειδιά, και να γραφτεί περίληψη συνοπτική ή εκτενής, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μαθήματος.
- Η περίληψη προφορικού λόγου εστιάζει την προσοχή των μαθητών στην περίληψη από συζήτηση.
- Γίνεται αναφορά στις σημειώσεις από προφορικό λόγο (όπως αυτές αναφέρθηκαν κατά τη 2η διδακτική ενότητα).
- Στην άσκ. της σ. 275 «Να παρατηρήσεις ... σε κάθε περίπτωση» μπορεί να τονιστεί η χρήση του κόμματος σε κάθε περίπτωση αλλά και των άλλων σημείων στίξης, π.χ.

- οι αυτούσιες φράσεις ενός ομιλητή «κλείνονται» σε εισαγωγικά
- το κόμμα χωρίζει τις κύριες από τις δευτερεύουσες προτάσεις ή και τις παρενθετικές.

Ασκήσεις στην τάξη

- σ. 266 «Προσέξτε ... διάστασή της» (β)
- σ. 266 «Ποια διαφορά παρατηρείτε ... μια περίληψη» (4)
- σ. 275 «Να παρατηρήσεις ... σε κάθε περίπτωση».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 265 «Να γράψετε δύο περιλήψεις ...(300 περίπου λέξεις)» .

4η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4ο δίωρο)

Θέματα για συζήτηση και παραγωγή γραπτού λόγου.

- Ο κύκλος αυτός ασχολείται με θέματα που αφορούν τη λακωνικότητα στο λόγο, τη χρήση συντομογραφιών και γενικότερα την οικονομία χρόνου στη γλωσσική επικοινωνία.
- Προτείνεται:
Να δοθεί ένα κείμενο (σχετικό υπάρχει και στο βιβλίο με τη μορφή συνέντευξης) για τη συχνή χρήση αρκτικόλεξων (συντομογραφιών) στην εποχή μας. Να ζητηθεί αρχικά η περίληψη του κειμένου. **Να αξιοποιηθεί υλικό από το βιβλίο Θεματικοί κύκλοι Λυκείου, κυρίως από την θεματική ενότητα «Γλώσσα, λόγος και διάλογος».**
 - Μπορεί, επίσης, να ζητηθεί σύνταξη ενός κειμένου έως 500 λέξεων με την εξής διατύπωση: «Συμμετέχεις σε μια επιτροπή της Βουλής των Εφήβων όπου, εκτός των άλλων, συζητάτε το θέμα της συχνής χρήσης αρκτικόλεξων (συντομογραφιών) στην εποχή μας. Αφού παρουσιάσεις το φαινόμενο με συγκεκριμένα παραδείγματα, να εξηγήσεις τους λόγους δημιουργίας του και να απαντήσεις στις ανησυχίες κάποιων συνομιλητών σου για τις επιπτώσεις του».
- **Εναλλακτική πρόταση**
 - Η 1η διδακτική ενότητα από τις «Σημειώσεις - Περίληψη», όπως ορίστηκε πιο πάνω, μπορεί να διδαχτεί σε συνδυασμό με την ενότητα «Είδηση» συγκεκριμένα, μετά την 1η διδακτική ενότητα της «Είδησης» που αφορά το γεγονός και το σχόλιο.
 - Η 2η διδακτική ενότητα από τις «Σημειώσεις - Περίληψη» και ειδικότερα το διάγραμμα, μπορεί να διδαχτεί μετά το τέλος της «Είδησης» και πριν αρχίσει η διδασκαλία των «Βιογραφικών ειδών».
 - Η 3η διδακτική ενότητα μπορεί να διδαχτεί σε συνδυασμό με την «Παρουσίαση - Κριτική». Να γραφούν, δηλαδή, περιλήψεις για διάφορους σκοπούς (σύντομες ή εκτεταμένες) από κείμενα της «Παρουσίασης - Κριτικής», π.χ. από το κείμενο του Νικηφ. Παπανδρέου «Ειρήνη», σ. 192-194.

Η αξιολόγηση της περίληψης κειμένου (25 μονάδες)

Η περίληψη δεν είναι ξεχωριστό γραμματειακό είδος αλλά ένας τρόπος συνοπτικής απόδοσης προϋπάρχοντος κειμένου διά της οποίας επιδιώκεται:

- α) Η κατανόηση του κειμένου.
- β) Η πληροφόρηση των άλλων με λιτό και σαφή τρόπο για το περιεχόμενο του κειμένου.
- γ) Η διάκριση του αναγκαίου από το περιττό τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη γλώσσα του κειμένου.
- δ) Η δόμηση ενός νέου κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα.

Άρα η αξιολόγηση της περίληψης στις εξετάσεις του Ενιαίου Λυκείου είναι σκόπιμο να συνεξετάσει τρεις παραμέτρους:

- α) το περιεχόμενο της περίληψης
- β) τη γλώσσα και το ύφος
- γ) τη δομή του περιληπτικού κειμένου.

Το περιεχόμενο της περίληψης (0-12 μονάδες)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου του κειμένου.
- Η επιλογή των σημαντικών ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
- Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.

Αδυναμίες στο περιεχόμενο θεωρούνται:

- Αδυναμία κατανόησης ή απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
- Επιλογή δευτερευουσών ιδεών-πληροφοριών σε βάρος των κύριων-σημαντικών.
- Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.

Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση) (0-8 μονάδες)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).
- Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου μέσα από διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κτλ.).
- Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.

Αδυναμίες στη γλώσσα και το ύφος θεωρούνται:

- Η αξιολόγηση με την άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής-σχολιασμού στις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου.
- Η αυτούσια-στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στη περίληψη.
- Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού της νέας ελληνικής στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, ασάφειες, έλλειψη ακριβολογίας κτλ.).

Η δομή του περιληπτικού κειμένου (0-5 μονάδες)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση με λογική ακολουθία των βασικών ιδεών.
- Η σύνταξη ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.
- Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

Αδυναμίες στη δομή θεωρούνται:

- Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.
- Η άτακτη παράθεση των ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
- Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών-προτάσεων της περίληψης.

Γενική θεώρηση

Η προσπάθεια για αξιολόγηση της περίληψης με την αναλυτική μέθοδο και την πρόσθεση των επιμέρους βαθμών δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται μια συνολική θεώρηση του γραπτού πριν την τελική βαθμολογία. Άλλωστε περιεχόμενο, μορφή (έκφραση) και δομή ουσιαστικά δεν διαχωρίζονται. Στη συνολική θεώρηση της περίληψης θα συνεκτιμηθούν για την τελική βαθμολογία όλα τα κριτήρια από την πρωτοτυπία στη συγκρότηση και το ύφος έως την εικόνα του γραπτού (καθαρογραμμένο κείμενο, ευανάγνωστη γραφή).

Συμπληρωματικές διευκρινίσεις

Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από το είδος, το μέγεθος και τη δομή του δοθέντος κειμένου. Γι' αυτό καθορίζεται κάθε φορά η ποσότητα της περίληψης σε λέξεις (π.χ. 90-120 λέξεις) ώστε να υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το κείμενο της περίληψης. Αυτό δε σημαίνει την αυστηρή καταμέτρηση των λέξεων από το βαθμολογητή αλλά την αξιολόγηση της ικανότητας

του μαθητή να πυκνώσει-περιορίσει το κείμενό του σε συγκεκριμένα πλαίσια. (ως υπέρβαση αυτών των ορίων θεωρείται η γραφή μιας περίληψης με είκοσι [20] περίπου λέξεις περισσότερες). Ακόμα η περίληψη μπορεί να γραφεί ως μία ενιαία παράγραφος ή να χωριστεί σε παραγράφους ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του κειμένου.

Η περίληψη στα πλαίσια της έκφρασης-έκθεσης γράφεται για συγκεκριμένο σκοπό και έχει πάντα αποδέκτη. Γι' αυτό είναι καλό να αποφεύγεται η τυποποιημένη εκφώνηση «Να γράψετε την περίληψη του κειμένου» και να υιοθετούνται πιο αναλυτικές διατυπώσεις ενταγμένες σε επικοινωνιακό πλαίσιο (παράδειγμα: «Σε κυριακάτικη εφημερίδα δημοσιεύτηκε το παραπάνω άρθρο. Να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενό του γράφοντας μια περίληψη 100 λέξεων»).

Η περίληψη στα πλαίσια του μαθήματος της έκφρασης-έκθεσης έχει πληροφοριακό χαρακτήρα, οπότε η εισαγωγή της είναι προτιμότερο να ξεκινά με αναφορά στο συγγραφέα ή στο κείμενο, όπως προτείνεται στη σ. 264. Μια εισαγωγή κατευθείαν από τις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου είναι και αυτή αποδεκτή με τη λογική ότι ο μαθητής ταυτίζεται με το συγγραφέα του κειμένου ο οποίος επιχειρεί να πυκνώσει το κείμενό του.

II. Η ΕΙΔΗΣΗ

Γενικοί στόχοι

- Να αναπτύξουν οι μαθητές, με την προσέγγιση της δημοσιογραφικής είδησης, την ικανότητα να αφηγούνται με συντομία, σαφήνεια και ακρίβεια.
- Να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα μέσα ενημέρωσης. Ειδικότερα να ασκηθούν στη διάκριση του γεγονότος από το σχόλιο σε μια είδηση, ώστε να εξοικειωθούν με την αποκωδικοποίηση και την ερμηνεία των πληροφοριών τις οποίες δέχονται από τον Τύπο και τα άλλα μέσα ενημέρωσης.

1η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1ο δίωρο)

- Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση, σ. 14.
- Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης, σ. 18-19.
- Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση, σ. 20.

Επισημάνσεις :

- Στην ενότητα αυτή η διδασκαλία αποβλέπει κυρίως στη διάκριση του σχολίου από το γεγονός σε μια είδηση, με στόχο να καταστούν οι μαθητές υποψιασμένοι δέκτες αλλά και αποτελεσματικοί πομποί μιας είδησης. Αυτό σημαίνει:
 - α) να διαμορφώνουν **ως δέκτες** μια κριτική στάση απέναντι στα μηνύματα / ειδήσεις που δέχονται, είτε πρόκειται για τη δημοσιογραφική είδηση είτε (πρόκειται) για κάθε άλλη πληροφόρηση.
 - β) να είναι σε θέση **ως πομποί** να μεταδίδουν υπεύθυνα, με ακρίβεια και αντικειμενικότητα ένα νέο (μια είδηση), αποφεύγοντας τη σύγχυση ανάμεσα στο γεγονός και στο σχόλιο, σύγχυση που μπορεί να παραπλανήσει το δέκτη του μηνύματος.
- Είναι χρήσιμο, καθώς οι μαθητές θα συζητούν σχετικά με το γεγονός και το σχόλιο, να αντιληφθούν παράλληλα και την πολυσημία των λέξεων αυτών, όπως δίνεται στη σ. 23, «λεξιλόγιο».
- Στο κεφάλαιο «και η στίξη είναι σχόλιο», σ. 17, σε ορισμένα παραδείγματα η στίξη είναι δυνατόν να αποδοθεί με περισσότερους από έναν τρόπους, π.χ. στο παράδειγμα «σκοτώνουν τις φώκιες ... πριν γεράσουν» εκφράζεται αποδοκίμασία αλλά πιθανόν και αγανάκτηση, στα δύο τελευταία παραδείγματα ειρωνεία και αμφισβήτηση, κ.ο.κ. Οι μαθητές πρέπει να αντιληφθούν τη δυνατότητα αυτή για πολλαπλή ερμηνεία των σημείων της στίξης, και να συζητήσουν το ρόλο

που παίζουν τα σημεία στίξης για την απόδοση του προφορικού λόγου με ένα γραπτό κείμενο (βλ. και ενότητα «Ο Λόγος», Έκφραση - Έκθεση Α' Λυκείου).

Ασκήσεις στην τάξη :

Προτείνονται:

- σ. 15-16 «Να παρατηρήσετε ... του πολέμου»
- σ. 17 «Να παρατηρήσετε ... ποδοσφαιριστής»
- σ. 17 «Να αποδοθεί λεκτικά φράσεις»
- σ. 20 «Να διαβάσετε ... πολέμου».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- άσκ. σ. 17 «Να γράψετε πέντε σύντομες ειδήσεις ... σημεία στίξης».
- αν οι μαθητές αποφασίσουν να ασχοληθούν με την «Ομαδική εργασία» σ. 18, καλό θα είναι να αρχίζουν να την προετοιμάζουν, ώστε να την παρουσιάσουν σε κάποιο από τα επόμενα δίωρα.
- είναι χρήσιμο το σχολείο, ή ο καθηγητής, να δημιουργήσει ένα αρχείο εφημερίδων.

2η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2ο δίωρο)

- Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση, σ. 21-22
- Λεξιλόγιο σχετικό με την είδηση και το σχόλιο, σ. 23-25
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (πληροφόρηση, δημοσιογραφία, τύπος), σ. 32-44.

Επισημάνσεις:

- Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ενότητα παρακολουθεί το σφυγμό της εποχής, που είναι μια εποχή πληροφόρησης. Δεδομένου ότι η ζωή της «είδησης» είναι εφήμερη, είναι ανάγκη για τη διδασκαλία της ενότητας να ανανεώνει ο καθηγητής το διδακτικό υλικό με αποκόμματα από τον τύπο (ειδήσεις, άρθρα και σχόλια) που αναφέρονται σε θέματα επίκαιρα και ενδιαφέροντα για τους μαθητές. Η συλλογή των αποκομμάτων, εξάλλου, μπορεί να ανατεθεί σε ομάδες μαθητών, οι οποίες θα αναλάβουν την ενημέρωση της τάξης σχετικά με θέματα που αφορούν τους νέους - όπως προτείνεται, άλλωστε, και στην ομαδική εργασία της σ. 18. Τα αποκόμματα αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και στη συνέχεια συγκεντρώνονται σε φακέλους κατά κατηγορίες, π.χ. οικολογικά, αθλητικά, καλλιτεχνικά κτλ. Από το αρχείο αυτό οι μαθητές μπορούν να αντλούν πληροφορίες και ιδέες για τις διάφορες εργασίες τους.

Ασκήσεις - εργασίες για την τάξη

Προτείνονται:

- σ. 21 «Να διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα ... δεν ολοκληρώθηκε»
- σ. 24 (λεξιλογικές ασκήσεις) ασκ. 3 και 5. Καλό θα είναι οι μαθητές να χρησιμοποιούν λεξικό.
- σ. 30 «Συζητήστε ... σε όλο τον κόσμο».

Ασκήσεις - εργασίες για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- άσκ. σ. 21 «Να γράψετε ... τα σχόλια σας γι' αυτό»
- άσκ. σ. 24, η 4η και η 5η άσκ.
- άσκ. σ. 30 «Πώς θα θέλατε ένα περιοδικό ... της ύλης του». Να γράψετε ένα κείμενο έως 300 λέξεις.

3η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα σύγχρονο άρθρο σχετικό με τη δημοσιογραφία ή την παραπληροφόρηση από τα ΜΜΕ ή το ρόλο του Τύπου. Θα ζητηθεί επεξεργασία του κειμένου μέσα από ερωτήσεις και παραγωγή γραπτού λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο, π.χ. «Έχεις διαπιστώσει ότι ορισμένες φορές τα ΜΜΕ διαστρεβλώνουν τα γεγονότα και επιδιώκουν να παραπλανήσουν την κοινή γνώμη. Σε μια επιστολή σου προς τον Υπουργό Τύπου να παρουσιάσεις την κατάσταση και να προτείνεις τη λήψη μέτρων».

Προτείνεται να αξιοποιηθεί κείμενο από την ενότητα «Μέσα μαζικής επικοινωνίας» του βιβλίου *Θεματικοί κύκλοι Λυκείου*.

4η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4ο δίωρο)

- Η οργάνωση της ειδήσης, σ. 32-35.
- Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση, σ. 36-38.
- Ο τίτλος της ειδήσης, σ. 39-42.

Επισημάνσεις :

- Όπως τονίστηκε και προηγουμένως, στην ενότητα «είδηση» οι μαθητές ασκούν κατεξοχήν την αφηγηματική τους ικανότητα, καθώς εξοικειώνονται με τους δημοσιογραφικούς κανόνες που προσδιορίζουν το αφηγηματικό περιεχόμενο της ειδήσης και την αφηγηματική πράξη, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο γράφεται μια είδηση.
- Συγκεκριμένα, σχετικά με την «οργάνωση της ειδήσης»: αναφορικά με το περιεχόμενο της ειδήσης, οι μαθητές κατανοούν ότι, ως αποδέκτες μιας ειδήσης, πρέπει να αντλούν και, ως αφηγητές, να μεταδίδουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος. Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται και παρουσιάζεται αυτό το περιεχόμενο / πληροφορίες, οι μαθητές καθοδηγούνται από τη δημοσιογραφική τεχνική της ανεστραμμένης πυραμίδας. Η προσέγγιση αυτής της τεχνικής τους βοηθάει, ως αναγνώστες, να κάνουν οικονομία χρόνου, όταν διαβάζουν εφημερίδα, και τους ασκεί, ως αφηγητές, να διακρίνουν το ουσιώδες από το επουσιώδες, να ιεραρχούν και τελικά να εκθέτουν με την ανάλογη έμφαση τις πληροφορίες που διαθέτουν για τα γεγονότα.
- Σχετικά με την οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση:
Οι μαθητές, με την προσέγγιση της τεχνικής της ανεστραμμένης πυραμίδας, αντιλαμβάνονται με από τρόπο την έννοια της οπτικής γωνίας. Έτσι εμπεδώνουν όσα διδάχτηκαν σχετικά με την οπτική γωνία στην ενότητα «Αφήγηση», και μαθαίνουν να εστιάζουν την αφήγησή τους σ' αυτό που θεωρούν κάθε φορά σημαντικό για το σκοπό που επιδιώκουν.
- Πρέπει να τονιστεί ότι στη σ. 35 περιέχονται οι πιο σύνθετες αλλά και σημαντικές ασκήσεις της ενότητας, οι οποίες ζητούν από το μαθητή να εφαρμόσει στην πράξη όλα όσα έμαθε προηγουμένως για τη γραφή μιας ειδήσης. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις ασκήσεις αυτές.
- Σχετικά με τον τίτλο της ειδήσης:
Οι μαθητές παρατηρούν τη γλώσσα του τίτλου (λεξιλόγιο, σύνταξη, στίξη, ύφος) και τη συσχετίζουν με τη λειτουργία του να συνοψίζει με λίγες λέξεις το περιεχόμενο της ειδήσης και να ελκύει τον αναγνώστη κεντρίζοντας την περιέργειά του ή προκαλώντας την έκπληξή του. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές εμπεδώνουν όσα διδάχθηκαν στην ενότητα «Γλώσσα. Γλωσσικές ποικιλίες» για τη σχέση ανάμεσα στην επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας και τον επιδιωκόμενο σκοπό. Εξάλλου με την άσκηση για τη γραφή τίτλων σε διάφορες ειδήσεις αναπτύσσεται ταυτόχρονα η εκφραστική και η κριτική ικανότητα των μαθητών, αφού, για να δώσουν έναν πετυχημένο τίτλο, πρέπει αναγκαστικά να διακρίνουν την ουσία της ειδήσης και να τη δώσουν με πυκνό και ελκυστικό λόγο.
- Η γραφή της ειδήσης, που προτείνεται ως εργασία για το σπίτι, είναι η πιο σύνθετη αλλά και η πιο σημαντική άσκηση όλης της ενότητας. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να δοθεί η άσκηση - ορισμένοι από αυτούς δίνονται στη σ. 37-38. Συγκεκριμένα, η άσκηση μπορεί να δοθεί:
Ως ατομική ή ομαδική εργασία με στόχο τη γραφή ειδήσης / ειδήσεων που αφορά/ούν πραγματικά γεγονότα τα οποία συνέβησαν πρόσφατα στο σχολείο ή στην περιοχή, βλ. άσκ. σ. 51 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... τα φύλλα σας».
Ως ατομική ή ομαδική εργασία με στόχο τη γραφή ειδήσης που αφορά επινοημένα / πλαστά γεγονότα. Στην περίπτωση αυτή προτείνεται:

- α) να δοθούν στους μαθητές κάποιοι τίτλοι ειδήσεων και, με βάση κάποιον τίτλο, να υποθέσουν / επινοήσουν τα γεγονότα και να γράψουν την είδηση, βλ. άσκ. σ. 37 «Να επιλέξετε... από τον Τύπο»,
β) να γίνει πρώτα μια άσκηση δραματοποίησης η οποία θα βοηθήσει τους μαθητές να επινοήσουν κάποια γεγονότα, και μετά θα είναι έτοιμοι να γράψουν την είδηση,
γ) να δοθούν στους μαθητές κείμενα που αναφέρονται σε επίκαιρα γεγονότα, για να αντλήσουν στοιχεία από αυτό και να γράψουν μια είδηση.

• Ασκήσεις στην τάξη

- σ. 33 «Μπορείτε να πείτε ... οι άνθρωποι την εφημερίδα»
- σ. 35 «Αντλώντας από το δημοσιογραφικό κείμενο ... τον πίνακα»
- σ. 39-40 «Να συζητήσετε τη λειτουργία... παγωτού»

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 37 «Να επιλέξετε ... Έλληνα»
- σ. 38 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... τα φύλλα σας» (η άσκηση μπορεί να δοθεί ως ομαδική εργασία ή και ως ατομική άσκηση).

5η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5ο δίωρο)

- Συντακτικά στοιχεία στην είδηση, σ. 43-47 (1η ώρα)
 - α) Η σειρά των λεκτικών συνόλων στη είδηση.
 - β) Ενεργητική και παθητική σύνταξη στη είδηση.
 - γ) Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση.
 - δ) Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση.
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας (2η ώρα)

Επισημάνσεις

- Με τα συντακτικά στοιχεία που καλούνται να παρατηρήσουν οι μαθητές επιχειρείται η σύνδεση της διδασκαλίας των μορφοσυντακτικών φαινομένων με τη σημασιολογία. Είναι σημαντικό να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι επιλογές στη σύνταξη και στη διατύπωση εξαρτώνται από το στόχο του πομπού και επηρεάζουν το νόημα και το ύφος του κειμένου. π.χ. επιλέγω τη διατύπωση με παραθέσεις, όταν στόχος μου είναι να μεταδώσω στον αναγνώστη ένα πλήθος πληροφοριών με συντομία. ή επιλέγω τη διατύπωση με ουσιαστικά και ρήματα και αποφεύγω τη χρήση επιθέτων, όταν στόχος μου είναι να μεταδώσω στον αναγνώστη συγκεκριμένες και όσο το δυνατόν «αντικειμενικές» πληροφορίες.
Γενικά, σε σχέση με την ενότητα «είδηση» προτείνονται οι παρακάτω δραστηριότητες:
- επίσκεψη των μαθητών σε χώρους εργασίας που σχετίζονται με τα ΜΜΕ (εφημερίδα, ραδιοφωνικό σταθμό, τηλεοπτικό σταθμό),
- οργάνωση πολιτιστικής εκδήλωσης στο σχολείο με θέμα το ρόλο των ΜΜΕ,
- συλλογή σχολικών περιοδικών,
- έκδοση σχολικού εντύπου ή δημιουργία / σύνταξη ηλεκτρονικού εντύπου, δηλαδή σελίδας σχολικού περιοδικού, που προβάλλεται στο Διαδίκτυο για την επικοινωνία με μαθητές άλλων σχολείων (αυθεντικές επικοινωνιακές περιστάσεις για παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου),
- συμμετοχή των μαθητών σε ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή που ασχολείται με θέματα νεολαίας (αυθεντικές επικοινωνιακές περιστάσεις για παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου),
- άσκηση δραματοποίησης με ηχογράφηση υποθετικής ραδιοφωνικής εκπομπής ή με μαγνητοσκόπηση υποθετικής τηλεοπτικής εκπομπής. το προϊόν της δραστηριότητας (κασέτα) μπορεί να αξιοποιηθεί και στην επικοινωνία με άλλα σχολεία.

Ασκήσεις στην τάξη

- σ. 43 «Να ξαναγράψετε την είδηση ... της προηγούμενης είδησης»

- σ. 45 «Να ξαναγράψετε τις προτάσεις ... την παθητική σύνταξη».
- **Οι ασκήσεις να γίνουν προφορικά (παρά τη διατύπωσή τους)**
- σ. 46 «Διαβάστε την ειδήση...Μεταξοχώρι»
- σ. 46 «Να ξαναγράψετε τα αποσπάσματα ... αντικειμενικές πληροφορίες» (να απαντήσουν γραπτά οι μαθητές στην τάξη τα τελευταία 10 λεπτά).

Εργασία για το σπίτι

- Να γίνουν όλες οι ασκήσεις του λεξιλογίου για το χρόνο και να ελεγχθούν στην τάξη (σ. 54).
- Να προετοιμασθούν τρία (κατ' επιλογήν του διδάσκοντα) από τα θέματα των σ. 56-58.

6η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (6ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα σύγχρονο άρθρο σχετικό με το ρόλο της υπερτελειοποίησης των ΜΜΕ (π.χ. δορυφορική και ψηφιακή τηλεόραση, διαδίκτυο) Θα ζητηθεί περιλήψη ή επεξεργασία του κειμένου μέσα από ερωτήσεις και παραγωγή γραπτού λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Μέσα μαζικής επικοινωνίας» του βιβλίου *Θεματικοί κύκλοι Λυκείου*.

III. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

Γενικοί στόχοι

- Η ενότητα «Βιογραφικά είδη», που εντάσσεται στην Αφήγηση, στοχεύει να ασκήσει τους μαθητές στον αφηγηματικό λόγο βιογραφικών ειδών.
- Οι σημαντικότεροι στόχοι της ενότητας είναι οι εξής:
 - Να ασχοληθούν οι μαθητές με ορισμένα βιογραφικά είδη που εξυπηρετούν τις θεωρητικές και πρακτικές ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας.
 - Να κατανοήσουν ότι σε κάθε βιογραφικό είδος χρησιμοποιείται διαφορετικό ύφος και γλωσσική ποικιλία, ανάλογα με το συγκεκριμένο είδος, το σκοπό του βιογράφου και το δέκτη στον οποίο αυτός απευθύνεται.
 - Να διαπιστώσουν, προσεγγίζοντας ποικίλα βιογραφικά είδη διαφόρων εποχών, τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο έργο, τη ζωή, το χαρακτήρα ενός ατόμου και την εποχή στην οποία αυτό ζει.

1η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1ο δίωρο)

- Βιογραφικά είδη, σ. 71-72.
- Βιογραφία / Μυθιστορηματική βιογραφία, σ. 73-76.
- Βιογραφικό σημείωμα: α) Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα, β) Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος, σ. 77-84.
- Αυτοβιογραφία/μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά στοιχεία, σ. 85.
- Αυτοβιογραφικό σημείωμα: α) Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα, β) Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα, γ) Σύγκριση δύο αυτοβιογραφικών σημειωμάτων, σ. 88-87.

Επισημάνσεις:

- Με την αναφορά στα βιογραφικά είδη και στη διάκριση των βιογραφικών ειδών, που παραστατικά δίνεται με τον πίνακα της σ. 72, να τονιστεί ότι ως αφηγηματικά είδη, τα βιογραφικά μπορούν να ενταχθούν σε δύο κατηγορίες: στην πρώτη υπάγονται τα είδη που είναι αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων (π.χ. τα απομνημονεύματα), ενώ στη δεύτερη τα είδη εκείνα που περιέχουν και πραγματικά και φανταστικά στοιχεία (π.χ. η μυθιστορηματική βιογραφία). Πάντως, σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με το περιεχόμενο και το σκοπό για τον οποίο γράφεται το

κάθε είδος (π.χ. για να πληροφορήσει, να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες κτλ.), χρησιμοποιείται και το κατάλληλο ύφος (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό κτλ.). Εξάλλου σε ορισμένα βιογραφικά είδη έχουμε παντογνωστική / μηδενική οπτική γωνία (π.χ. στη μυθιστορηματική βιογραφία), ενώ σε άλλα η αφήγηση γίνεται από την οπτική γωνία ενός προσώπου με περιορισμένη γνώση (εσωτερική εστίαση), όπως συμβαίνει π.χ. στα ημερολόγια.

- Για το κεφάλαιο βιογραφία / μυθιστορηματική βιογραφία, σ. 73-76, να διαβαστεί η βιογραφία του Αλ. Σβάιτσερ στο σπίτι.
- Η συστηματική διδασκαλία του «βιογραφικού σημειώματος» αποβλέπει στο να βοηθήσει τους μαθητές να επισημαίνουν και να διακρίνουν τα γεγονότα από τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα, να παρατηρούν τη δομή και το περιεχόμενο του, να συγκρίνουν δύο βιογραφικά σημειώματα και κυρίως να παράγουν οι ίδιοι λόγο. Να είναι δηλ. σε θέση να γράψουν ένα βιογραφικό σημείωμα, λαμβάνοντας υπόψη τους τις βασικές παραμέτρους της επικοινωνίας που είναι: ο σκοπός για τον οποίο γράφεται το βιογραφικό, ο δέκτης στον οποίο απευθύνεται, η οπτική γωνία της αφήγησης και η κατάλληλη γλωσσική ποικιλία. Αυτόν, άλλωστε, το στόχο εξυπηρετούν και οι μετασχηματιστικές ασκήσεις που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.
- Η «αυτοβιογραφία / μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά στοιχεία», σ. 85, να διδαχτεί σε συνδυασμό με τα ΚΝΛ.
- Η διδασκαλία του «αυτοβιογραφικού σημειώματος» έχει ως σκοπό να δείξει με συγκριτικό τρόπο τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα και σε ένα βιογραφικό που γράφεται για το ίδιο πρόσωπο. Ένας δεύτερος στόχος του κεφαλαίου είναι να δημιουργήσει ευαίσθητους / υποψιασμένους αναγνώστες, ικανούς να αντιλαμβάνονται το έμμεσο σχόλιο σε ένα κείμενο, καθώς και τους λόγους για τους οποίους ένας συγγραφέας αποκαλύπτει ή αποκρύπτει ορισμένα στοιχεία από τη ζωή του.
- Η «σύγκριση δύο αυτοβιογραφικών σημειωμάτων», σ. 88, να γίνει, εφόσον υπάρξει χρόνος.

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ. 73 «Ο αναγνώστης γοητεύεται ... να ανακαλύπτεις το συνάνθρωπό σου;» (αφού, όπως σημειώθηκε προηγουμένως, διαβαστεί το κείμενο του Αλ. Σβάιτσερ στο σπίτι).
- σ. 72 «Να μελετήσεις ... το έργο του βιογραφούμενου»
- σ. 86 «Να συγκρίνεις ... εφημερίδας»
- σ. 87 «Σε ποια σημεία ... φράση βιαστική»
- σ. 87 «Μπορείς τώρα ... από τη ζωή του».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- Λεξιλόγιο σ. 82-83.
- σ. 83 «Γράψε μια επιστολή...προοπτικές του κ.τ.λ.» (250-300 λέξεις) ή
- σ. 84 «Να απαντήσετε γραπτά στο ερωτηματολόγιο» σε ενιαίο κείμενο έως 350 λέξεις.

2η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2ο δίωρο)

- Ο πρακτικός σκοπός του (αυτο)βιογραφικού σημειώματος, σ. 89-94.
- Τα απομνημονεύματα σ. 104-107.
- Το ημερολόγιο, σ. 108-111.
- Η συστατική επιστολή σ. 112-114.
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος, σ. 95-103

Επισημάνσεις

- Με το (αυτο)βιογραφικό σημείωμα επιδιώκεται η προετοιμασία των μαθητών για τις πρακτικές ανάγκες της ζωής. Να είναι, δηλαδή, σε θέση οι μαθητές να προβάλουν σε ένα (αυτο)βιογραφικό

σημείωμα τα στοιχεία εκείνα που είναι απαραίτητα, π.χ. για μια υποτροφία ή αργότερα, όταν βγουν στην αγορά εργασίας, για την κατάληψη μιας θέσης κτλ.

- Με τα θέματα για συζήτηση σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος επιχειρείται ένας ευρύτερος προβληματισμός των μαθητών σε ανάλογα θέματα που θα τους απασχολήσουν στη ζωή. Ειδικά η άσκηση δραματοποίησης επιτρέπει στους μαθητές να υποδυθούν διάφορους κοινωνικούς ρόλους, που ενδεχομένως θα αναλάβουν μελλοντικά στη ζωή τους, και τους δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν κάθε φορά την καταλληλότερη γλωσσική ποικιλία για να εκφραστούν. Έτσι «λύνεται» η γλώσσα και η σκέψη του νέου ανθρώπου.
- Η άσκ. 2 της δραματοποίησης, σ. 103, προϋποθέτει κάποια προετοιμασία των μαθητών. Εφόσον ορισμένοι μαθητές την επιλέξουν, θα προηγηθεί σύντομη συζήτηση με τον καθηγητή για τους ρόλους που θα υποδυθούν, το χρόνο κτλ, και η δραματοποίηση θα γίνει στο επόμενο μάθημα.
- Στα απομνημονεύματα να τονιστεί ο προσωπικός χαρακτήρας του είδους και ότι δεν είναι ιστορία αλλά πηγή ιστορίας. **Να μελετηθεί απόσπασμα από τα «Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη» το οποίο υπάρχει στο βιβλίο Θεματικοί κύκλοι Λυκείου ή από τα κείμενα του βιβλίου σ. 138.**
- Στο ημερολόγιο να τονιστεί ο προσωπικός χαρακτήρας του είδους και η εσωτερική εστίαση. Επίσης να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ορισμένα ημερολόγια γράφονται για να διαβάζονται, π.χ. το ημερολόγιο του σχολείου. Να κατανοήσουν, ακόμη, ότι κάποια πρόσωπα γράφουν το ημερολόγιό τους έχοντας στο νου τους ότι είναι πολύ πιθανόν αυτό να διαβαστεί και από άλλους ή και να δημοσιευτεί - αυτό τους οδηγεί σε προσεγμένο ύφος, στην προβολή ορισμένων γεγονότων ή και στην απόκρυψη κάποιων άλλων γεγονότων.
- Στη συστατική επιστολή δεν είναι απαραίτητο να διατεθεί πολύς χρόνος. το σημαντικότερο είναι να προσέξουν και να κατανοήσουν οι μαθητές τον τόνο της συστατικής επιστολής (θερμό - ψυχρό - ουδέτερο) και το ύφος της (επίσημο και τυπικό).

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ. 82-84, Λεξιλόγιο
- σ. 103, Δραματοποίηση η 1η άσκ.. Η 2η άσκ. θα γίνει με προετοιμασία.
- σ. 111 «Με βάση τις ημερολογιακές σελίδες ... του ημερολογίου»
- σ. 112 «Να διαβάσεις προσεκτικά ... του συντάκτη»
- σ. 113 «Όπως παρατηρείς ... ένα τέτοιο ύφος;».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 93 «Να επιλέξεις μία από τις αγγελίες ... εύρεση εργασίας»
 - σ. 93 «Σκέψου με τι θα ήθελες να ασχοληθείς ... για το μέλλον»
 - σ. 111 «Κράτησε μερικές σελίδες ... και σε άλλους»
 - σ. 114 «Ακολουθώντας ... στον υποψήφιο».
- Η άσκηση της σ. 93 είναι ιδιαίτερα σημαντική.
Η άσκηση της σ. 103 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική, εναλλακτικά με τις ασκήσεις των σ. 111 και 114, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και ανάλογα με την έμφαση που θα θέλει να δώσει ο καθηγητής σε ορισμένο είδος.

3η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3ο δίωρο),

Σύνταξη κειμένου για την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος. **Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Εργασία -επάγγελμα» του βιβλίου Θεματικοί κύκλοι Λυκείου.**

4η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4ο δίωρο)

- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και τον κοινωνικό ρατσισμό, σ. 119-126 (1η ώρα).
- Οργάνωση του λόγου (2η ώρα).

Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση, σ.127-131.

Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου

α) Συνοχή προτάσεων και περιόδων, σ. 132

β) Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση. Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ευρύτερο κείμενο, σ. 133.

Επισημάνσεις

- Ο συγκεκριμένος κύκλος των θεμάτων για συζήτηση έχει ως σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές γύρω από τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα και να τους ενισχύσει στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει. Ειδικότερα να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τις ανθρώπινες σχέσεις καθώς και τις επιπτώσεις που προκαλούν σ' αυτές οι διάφορες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
- Στην ενότητα αυτή προτιμήθηκε η ανάπτυξη παραγράφου με σύγκριση και αντίθεση, επειδή για τη διδασκαλία αρκετών βιογραφικών ειδών χρησιμοποιήθηκαν κατεξοχήν, ως μέσον, η σύγκριση και η αντίθεση.

Ασκήσεις για την τάξη

Προτείνονται:

- από τα θέματα για συζήτηση:
 - σ. 120-122 «Πολλές φορές ... ευαίσθητα άτομα»
 - σ. 123 «Ποιοι λόγοι ... των ανδρών»
 - σ. 124 «Σύμφωνα με τα πορίσματα ...προστάτες»
- από την οργάνωση του λόγου:
 - σ. 129 «Μελέτησε προσεκτικά ... του «ναι» και «του όχι»
 - σ. 132 «Να συμπληρώσετε τα κενά ...διαφορά»
 - σ. 133 «Με λέξεις ... ευχάριστες»
 - σ. 134-135 «Να βρεις στο κείμενο ... τρυφερή ηλικία».

5η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα κείμενο για τον κοινωνικό ρατσισμό και θα ζητηθεί νοηματική και γλωσσική επεξεργασία καθώς και σύνταξη κειμένου έως 500 λέξεις ενταγμένη σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Ρατσισμός -Κοινωνικός αποκλεισμός» του βιβλίου Θεματικοί κύκλοι Λυκείου.

IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ

Γενικοί στόχοι

- Να επισημάνουν οι μαθητές τις διαφορές ανάμεσα στην παρουσίαση ενός «αντικείμενου» (βιβλίου, έργου τέχνης κτλ.) και στην κριτική του αποτίμηση.
- Να προσεγγίσουν τα διάφορα είδη παρουσίασης και κριτικής (π.χ. βιβλιοπαρουσίαση - βιβλιοκριτική, παρουσίαση - κριτική έργου τέχνης, κριτική ενός ατόμου κτλ.).
- Να αποκτήσουν την ικανότητα να παρουσιάζουν επαρκώς ένα «αντικείμενο» και να το αξιολογούν κριτικά με τεκμηριωμένα επιχειρήματα.
Εννοείται βέβαια ότι στην ενότητα αυτή δεν εξαντλούνται όλα τα είδη της κριτικής. απλώς δίνονται ενδεικτικά ορισμένα από αυτά, με στόχο να έρθουν οι μαθητές σε μια πρώτη επαφή και να δοκιμάσουν τις ικανότητες τους σ' ένα σημαντικό είδος λόγου. Επιδιώκεται, επιπλέον, να καλλιεργήσουν παράλληλα με την κριτική σκέψη και την εκφραστική τους ικανότητα, για να αντιμετωπίζουν με ευχέρεια διάφορα θέματα στην καθημερινή τους επικοινωνία.

1η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1 ο δώρο)

- Παρουσίαση και κριτική ενός βιβλίου
Η ταυτότητα του βιβλίου, σ. 158
Βιβλιοπαρουσίαση, σ. 159-162
Βιβλιοκριτική, α) λογοτεχνική κριτική, σ. 163-167, β) κριτική άλλων κειμένων σ. 170-171.
- Λεξιλόγιο σχετικό με τη λογοτεχνική κριτική, σ. 168-169

Επισημάνσεις

- Σκόπιμο είναι να έχουν ειδοποιηθεί οι μαθητές να φέρουν στην τάξη ένα δικό τους βιβλίο με κατατοπιστικό σημείωμα στο οπισθόφυλλο ώστε να προχωρήσουν στη σύνταξη βιβλιοπαρουσίασης. Στη σ. 161 στη σχετική θεωρία «Όπως είδαμε ... ακροθιγώς το βιβλίο» να συζητηθεί η σημασία της λέξεως «ακροθιγώς».
- Το κείμενο για τη λογοτεχνική κριτική του Β. Βαρίκα «Νοσταλγική μνήμη μιας χαμένης πολιτείας», σ. 163-165, να το έχουν ήδη διαβάσει οι μαθητές στο σπίτι, ώστε να προχωρήσουν στην επεξεργασία του.
- Να ασκηθούν οι μαθητές να εντοπίζουν τις αξιολογικές κρίσεις του κριτικού και να σχολιάζουν την τεκμηρίωση των κρίσεων αυτών.

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- Μια βιβλιοπαρουσίαση, με βάση το οπισθόφυλλο ενός δικού τους βιβλίου.
- σ. 166 «Παρακάτω δίνονται ... ο κριτικός».
- σ. 168, επιλογή ορισμένων λέξεων από το λεξιλόγιο, συζήτηση για τη σημασία τους: τοποθέτηση της λέξης σε φράση, άσκηση με συνώνυμα ή ανώνυμα κτλ. Ενδεικτικά αναφέρονται οι λέξεις: ύφος αδόκιμο - εξεζητημένο - πλαδαρό, περιγραφή / αφήγηση απέριτη - διεξοδική - ανούσια, ατμόσφαιρα υποβλητική, βιβλίο (έργο) άρτιο - μεγαλόπνοο. επικρίθηκε.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 162 «Υποθέστε ότι γράφετε ... το περιεχόμενό του» ή
- σ. 167 «Να διαβάσετε ένα λογοτεχνικό βιβλίο ... το λεξιλόγιο που ακολουθεί», σε συνδυασμό με τα Κ.Ν.Α.

2η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2 ο δώρο)

- Το ύφος του κριτικού, σ. 172-174.
- Απλή και διαδοχική υπόταξη, σ. 175.
- Λεξιλόγιο, σ. 178.
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σχετικά με την τέχνη και με την κριτική έργου τέχνης, σ.179-190.

Επισημάνσεις

- Ο καθηγητής θα πρέπει να εξηγήσει στους μαθητές ότι ο λόγος που οδηγεί τον κριτικό έργο τέχνης να χρησιμοποιεί σύνθετο λόγο είναι κυρίως το ίδιο το έργο τέχνης. η προσέγγιση και η ερμηνεία του έργου τέχνης, το οποίο από τη φύση του υπερβαίνει την αισθητή πραγματικότητα και την ορθολογική αντίληψη του κόσμου, οδηγεί τον κριτικό στη χρήση σύνθετου λόγου.
- Ο κύκλος με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης είναι, φυσικά, ένας απαραίτητος θεματικός κύκλος. Σημαντική είναι όμως και η εξοικείωση των μαθητών με έννοιες όπως η «τέχνη», ο «δημιουργός» το «έργο τέχνης».

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ. 174 «Θυμηθείτε σε ποιες...του συγγραφέα»

- σ. 174 «Προσπαθήστε να απλοποιήσετε ... έλξη του βιβλίου»
- σ. 178 λεξιλόγιο
- σ. 187 «Διαβάστε ... ρυθμό και αρμονία». Να συζητηθεί συγκριτικά με το σήμερα.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 178 Μπορούν οι μαθητές να γράψουν μια παράγραφο για την τέχνη / για το έργο τέχνης κτλ., χρησιμοποιώντας κάποιες από τις λέξεις του σχετικού λεξιλογίου.

3η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3 ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου στην τάξη

- Προτείνεται να μελετηθούν κείμενα από την ενότητα «Τέχνη» του βιβλίου **Θεματικοί κύκλοι Λυκείου** και να συνταχθεί κείμενο για τη σχέση των συγκεκριμένων μαθητών με κάποιο είδος τέχνης, ενταγμένο δηλ. σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

4Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4 ο δίωρο)

- Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης, σ. 191-201
- Λεξιλόγιο (σχετικό με τη θεατρική κριτική), σ. 203-205
- Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης, σ. 207-218
- Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική), σ. 219-220.

Επισημάνσεις

Ο καθηγητής σε συνεργασία με την τάξη, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών, επιλέγει να ασχοληθεί με κάποιες από τις μορφές παρουσίασης και κριτικής που προτείνονται σ' αυτή τη διδακτική ενότητα, π.χ κριτική θεατρικής παράστασης, κινηματογραφικού έργου, παρουσίαση δισκογραφίας, συναυλίας, έκθεσης ζωγραφικής κτλ.

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- Οι δύο ασκήσεις της σ. 204

Εργασία για το σπίτι

- σ. 219, «Επιλέξτε ... διαβάσετε», να γίνει γραπτή εργασία.

5Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5ο δίωρο)

- Οργάνωση του λόγου (1η ώρα)
Ορισμός, σ. 226-230.
Διαίρεση, σ. 231-240.
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σχετικά με την κριτική / αξιολόγηση ατόμου και την αυτοκριτική, σ. 21-224 (2η ώρα).

Επισημάνσεις

- Η οργάνωση του λόγου με ορισμό και διαίρεση (τρόποι οργάνωσης αρκετά δύσκολοι) κρίθηκε σκόπιμο να διδαχτεί προς το τέλος της Β' Λυκείου, ώστε να έρθουν οι μαθητές σε μια πρώτη επαφή με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Προβλέπεται, εξάλλου, να αντιμετωπίσουν αναλυτικότερα το αντικείμενο αυτό στη Γ' Λυκείου, οπότε θα διδαχθούν συστηματικά το δοκιμιακό λόγο.
- Για τον ορισμό ή και τη διαίρεση ορισμένων εννοιών («κριτική», «αξιολόγηση», «αυτοκριτική») που συζητιούνται στα αντίστοιχα θέματα για συζήτηση στις σ. 198-200 - και «κριτική έργου τέχνης» προηγουμένως- βοηθάει η μελέτη της οργάνωσης του λόγου με ορισμό και διαίρεση. Εξάλλου, στα συγκεκριμένα κεφάλαια για την οργάνωση του λόγου υπάρχουν παραδείγματα από τις έννοιες που αποτελούν τον πυρήνα του θεματικού κύκλου, π.χ. «κριτικός» και «κριτική», σ. 204-205, «αξιολόγηση», σ. 207-208.

Ασκήσεις στην τάξη

- σ. 222 «Να εφαρμόσετε ... με τον αποδέκτη του»
- σ. 223 «Η κριτική ... κριτικής»
- σ. 223 «Συνήθως ... κριτική;»
- σ. 224 «Δραματοποίηση», άσκ.1 ή 2.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 221. Το δεύτερο μέρος της ομαδικής εργασίας «Με βάση την τελική σύνθεση ... γραπτά το θέμα». Εναλλακτικά:
- σ. 224. Από τις ασκήσεις δραματοποίησης η άσκ. 3 «Με βάση τις δραματοποιήσεις ... γλωσσική ποικιλία».

Αν οι μαθητές δεν επιλέξουν τις ασκήσεις που προτάθηκαν προηγουμένως, μπορούν να αναπτύξουν γραπτά κάποιο από τα θέματα για συζήτηση. Προτείνονται ενδεικτικά:

- σ. 223 «Να γράψετε μια κριτική ... και στην αυτογνωσία» ή
- σ. 223 «Σε κάθε εκδήλωση ... με τα κατάλληλα επιχειρήματα» ή
- σ. 224 «Διατυπώθηκε η άποψη ... τις δικές σας σκέψεις».

Να τονιστεί ότι η ενότητα "Παρουσίαση - Κριτική" και ειδικότερα η κριτική λογοτεχνικού έργου πρέπει να συνδεθεί με τη διδασκαλία των Κ.Ν.Λ. Η κριτική αυτού του είδους συνδυάζει τους τρεις τρόπους, τον περιγραφικό, τον αφηγηματικό και τον κριτικό τρόπο.

- **Προτείνεται να αξιοποιηθεί υλικό από τις ενότητες «Τέχνη - Κριτική» και «Παιδεία - Εκπαίδευση» του βιβλίου Θεματικοί κύκλοι Λυκείου.**